

Babeş-Bolyai Tudományegyetem
Pszichológia és Neveléstudományok Kar
Pszichológia szak

ÉrzelmeK és motiváció evolúciós szemszögből

XII. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia

Témavezető:

Drd. Kotta Ibolya

Szerzők:

Damsa Dániel

Damsa Andrei

Grünsperger Botond-Balázs

Hancz Helga Tímea

Kolozsvár

2009 május

I. Elméleti háttér.....	3
I. 1. Bevezetés az evolúció elméletébe	3
I.2. Érzelem és evolúció.....	4
I.2. 1. Az érzelem meghatározása és funkciói.....	5
I.3. Motiváció és evolúció.....	6
I.3. 1. Elsődleges és másodlagos szükségletek	6
I.4. Az érzelem, mint motiváció.....	7
II.Kutatási rész	8
II.1. A kutatás célja és hipotézis	8
II. 2. Vizsgálati eljárás	8
II. 3. Vizsgálati eszközök.....	9
II. 4. Résztvevők	9
II. 5. Az adatok feldolgozása	10
II. 6. Következtetések.....	14
II. 7. A kutatás korlátai és továbbfejlesztési lehetőségek.....	15
Irodalomjegyzék:	16
Függelék:.....	17

I. Elméleti háttér

I. 1. Bevezetés az evolúció elméletébe

Amikor az emberi faj evolúciós megközelítéséről beszélünk, elsősorban Charles Darwin nevét kell megemlítenünk. Ő volt az, aki elsőként megfogalmazta a természetes szelekció és szexuális szelekció működését, amelyeket ma is az evolúció fontos tényezőiként ismerünk, és ami által egy teljesen új szemléletet hozott a pszichológiába (Bereczkei, 2005).

Egyszerűbben fogalmazva az evolúció a mutációknak és a természetes szelekciónak köszönhető. A mutációk eredményeként egyre több viselkedésforma, struktúra és funkció jelent meg. A természetes szelekció hatására ezek a mutációk közül csak azok maradtak meg amelyek hasznosak voltak az adott gének fenmaradása érdekében (Dawkins, 1989). Ennek köszönhetően egyre több és egyre komplexebb faj jelent meg.

Az emberi faj evolúciójában rendkívül fontos mozzanat a nyelv kialakulása. Amíg az állatok csak belső állapotukról képesek információt szolgáltatni, addig az ember a nyelvnek köszönhetően tapasztalatait átadja a következő generációnak, így nem kell minden egyed mindent kitapasztaljon, csak az elődöktől szerzett tudást kell tovább fejlesztenie. Ennek is köszönhető a kulturális evolúció (Kampis és Csányi, 1988). Mindez megmagyarázza az emberi agy egyre nagyobb mértékű fejlődését, hiszen az idők során az embernek egyre több dolgot kellett megtanulnia: a Homo habilis 2-2,5 millió évvel ezelőtt élt és az agykoponya űrtartalma 600 ml volt, a Homo erectus 1,6 millió évvel ezelőtt élt, agykoponya űrtartalma 900 ml volt, míg a Homo sapiens 600.000 éves és agykoponya űrtartalma 1400 ml (Richards, 1978). Az agykoponya növekedésével együtt új agyi funkciók jelennek meg, illetve a meglévő funkció kérgi reprezentációja megnő.

I.2. Érzelem és evolúció

Érzelmek generálásáért agyunk felelős. Különböző reprezentációk, rendszerek (mint például a hipotalamusz, amygdala vagy a limbikus rendszer) játszanak szerepet abban, hogy egy adott szituációban milyen érzelmi reakciót mutatunk. Például a boldogság vagy öröm érzetét egy dopamin (vagy „boldogsághormon”) nevű neurotranszmitter kelti, amit egy specifikus „jutalmazó rendszer” adagol a szervezetbe (Olds & Miller, 1954). Jól meghatározott fizikai és kémiai folyamatok hatására jelentkeznek tehát azok a affektív mechanizmusok, amelyeket aztán érzelmeknek élünk meg. Az evolúció során, akárcsak agyunk többi része, ezek az érzelmekeltő és befolyásoló/kontrolláló központok is komplexebbé váltak, ezáltal érzelmek kifejezése is kifinomultabbak és többszínűbbek lettek. A darwini elmélet szerint azonban bizonyos emocionális viselkedési formák az evolúció során csökevényként maradtak meg: „A kifejezés egyik-másik alakját alig érthetjük meg; így például a rendkívüli félelem hatása alatt a haj égnek meredését, az őrjöngő düh hatása alatt a fogak vicsorgatását, hacsak fel nem tesszük, hogy az ember hajdan alsóbbrendű és állatszerű állapotban élt.” (Darwin, 1872/1963, 16. o.). Az evolúciós pszichológia 5 alapelve közé tartozik az a megfogalmazás, miszerint modern kőkorunkban kőkori elme lakik (Cosmides és Tooby, 1997), arra utalva, hogy gyakorlatilag nem telt el annyi idő az emberiség, mint faj, létezése óta, amennyi evolúciós szinten gyökeres változásokat hozott volna, így könnyen elképzelhető, hogy a Darwin által említett érzelmi mechanizmusok és kísérő jelenségeik állati mivoltunkból erednek. Ezzel a feltevéssel összeköthető például az univerzálisan, kultúrától függetlenül megjelenő érzelmek fogalma. Elsőként Izard (1968) mutatta ki, hogy bizonyos érzelmek arckifejezései, mint például a boldogság, szomorúság vagy a düh különböző kultúrákban is fellelhetőek és azonosak. Mára már számos olyan kutatást végeztek, amelyek eredményei Izard vizsgálatait támasztják alá (pl. Ekman, Sorenson és Friesen, 1969; Camras, Holland és Patterson, 1993). Talán a legkézenfekvőbb magyarázat arra a tényre, hogy a teljesen különböző kultúrában élő emberek is részben ugyanolyan érzelmi világgal rendelkeznek, az lehet, hogy az evolúció során genetikailag belénk íródtak bizonyos érzelmi mintázatok, amelyek a természetes szelekció során fajunk fentartásának érdekeit szolgálták. Ilyen érzelmi párhuzamokat lehet felfedezni

továbbá ember és állat között is. Érdekes tényként szolgál továbbá az a megállapítás, miszerint génállományunk a csimpánzéhoz képest csupán 1,8 százalékban tér el (Sibley és Ahlquist, 1984).

I.2. 1. Az érzelem meghatározása és funkciói

Érzelmek mivoltának magyarázatára (akárcsak az intelligencia esetében) rengeteg elmélet született (James-Lange, Cannon- Bard, Schachter- Singer stb.). Az egyik legjobb és átfogóbb meghatározás Frijda (1986) nevéhez fűződik:

Az érzelmet kiváltó ok általában abban rejlik, hogy a személy egy fontos dologgal (céllal) kapcsolatban tudatosan vagy tudattalanul relevánsnak tart egy eseményt. Ha az esemény segíti az ügy előrehaladását, az érzelmenek pozitív töltete lesz, ha gátolja azt, negatív.

Az érzelem alapvető tulajdonsága a cselekvéskészség és a tervek beindítása. Különböző cselekvésmintákat elsőbbséghez jutathat, sürgőségérzettel ruházva fel ezeket, másokat megzavarhat vagy versengést eredményezhet köztük. Különböző fajta készségek különböző kapcsolatok vázlatait eredményezik.

Az érzelmet rendszerint jellegzetes mentális állapotként éljük át, amelyet néha testi változások, kifejezések és cselekvések kísérnek (Oatley & Jenkins, 2001).

A fenti meghatározásból könnyen kiolvashatjuk érzelmek funkcionális mibenlétét. Fontos szerepet töltenek be az információszolgáltatás területén, adatokat, információkat közvetítenek rólunk; lelki állapotunkra, valamilyen személyhez, helyzethez, tárgyhoz való viszonyunkra, cselekvési, viselkedési tendenciánkra, stb.. utalnak. Elősegítik a hatékony alkalmazkodást, befolyásolják a figyelmet, pozitív és negatív jellegük révén meghatározzák döntéseinket, és talán a legérdekesebb, motiváló jellel bírnak. Az évek során számos elmélet és kutatás érvel amellett, hogy az érzelmek kritikus szerepet töltenek be az egyéni és szociális viselkedésben, a túlélés és alkalmazkodás szintjén (Izard, 2002).

I.3. Motiváció és evolúció

„Viselkedésünket energizáló és megfelelő irányba terelő állapot” (Atkinson & Hilgard, 2005, 380. o.). Tömören összefoglalva így lehetne megfogalmazni a drive-ok, szükségletek elemi szintjét. Természetesen a motiváció fogalmkörébe sokkal bonyolultabb mozgatórugók is beletartoznak, mint például az affiliációs szükséglet, vagy a sikerorientáció. Viselkedésünkkel együtt tudatunkat, gondolkodásmódunkat is befolyásolják a különböző szükségletek kielégítésére irányuló késztetések. Ezek a motiváló mechanizmusok teszik lehetővé, hogy életben maradjunk, kompetensé váljunk az életre nézve, megtanuljunk létfenntartásunkhoz elengedhetetlen dolgokat, („...pszichológiai értelemben teljesen hibás az a megállapítás, hogy egyik vagy másik ember nem szeret tanulni...a tanulás igénye a létfenntartás kényszeréből fakad, tehát nem lehet opcionális kérdés.” (Dósa, 2007, 17. o.)), és ezáltal génjeink fennmaradását támogassuk. Motiváció hiányában egyetlen faj sem fejlődhetne ki: az organizmus életbenmaradásához, fejlődéséhez elengedhetetlen pszichés folyamatról van szó (Atkinson & Hilgard, 2005).

I.3. 1. Elsődleges és másodlagos szükségletek

Henry Murray amerikai pszichológus a szükségletek két - elsődleges és másodlagos - csoportját határozza meg. Az elsődleges szükségletek (táplálék, víz, levegő, szexuális kapcsolat igénye vagy a fájdalom elkerülése) az ember biológiai természetéhez kötődő, alapvető, az életben maradáshoz direkt módon kapcsolható drive-ok.

A másodlagos szükségletek csoportjába a pszichogén szükségletek tartoznak. Ezek, bár gyökerezhetnek biológiai mivoltunkban is, inkább felépítésünk pszichológiai sajátosságaitól függenek. Ebbe a kategóriába sorolhatjuk például a hatalomvágy vagy a teljesítményszükséglet fogalmait (Carver- Scheier, 2006, 108. o.).

I.4. Az érzelem, mint motiváció

Sylvan S. Tomkins (1962) érzelmi motivációs elmélete szerint az érzelmek erősítőként funkcionálnak, az affektus mint elsődleges motivációs rendszer működik. Ez az elmélet azt a tévhitet hivatott megtörni (mely addig uralkodott) miszerint a motiváció fogalma kiürül az olyan drive-ok feltételezésénél mint például az éhség, szomjúság vagy szex. Tomkins a motiváció és a drive kapcsolatának jellegét következőképpen foglalta össze: “A drive-ok intenzitása, sürgőssége, parancsoló jellege illúzió. Az illúziót az okozza, hogy a drive >jelzését< tévesen a drive >erősítőjével< azonosítjuk” (Tomkins, 1970, 101. o.). Tomkins elmélete szerint a drive nyújtja az információt az organizmus szükségleteiről, de az ezt kielégíteni szolgáló viselkedésmintázat beindításáért az érzelmek felelősek. Tehát az érzelem intenzitásától függ, hogy milyen drive kerül kielégítésre, viszont a drive indítja be a megfelelő érzelmeket. Ez az affektus rendszer 9 érzelempárból épül fel, amelyek a drive hatására specifikusan, helyzettől függően aktiválódnak és irányítják “megfelelő” irányba viselkedésünket. A kilenc érzelempár a következő: meglepődés- ijedség, aggodalom- szorongás, harag- düh, élvezet- öröm, érdeklődés- izgatottság, félelem- terror, szégyen- meggyalázás ellen védekező mechanizmusok, undorító szag- ill. íz “felismerő”, kisegítő mechanizmusok.

II.Kutatási rész

II.1. A kutatás célja és hipotézis

Kísérletünk során azt vizsgáljuk, hogy melyek az emberi életút leginkább érzelemkeltő eseményei.

Az evolúció elméletére alapozó hipotézisünk szerint az érzelmek által leginkább támogatott motívumaink azok, amelyek a fajfenntartást szolgálják (párválasztás, utódgondozás stb.). Másszóval e motívumokhoz kapcsolódó életesemények hagyják bennünk a legintenzívebb érzelmi nyomot.

II. 2. Vizsgálati eljárás

Kutatásunk két részből áll, a résztvevők egy kérdőívet töltöttek ki, illetve egy harminc helyzetből álló történés sorozatot osztályoztak. A kérdőívben személyes adatokra vonatkozó kérdéseket válaszoltak meg, amelyeket felhasználtunk a hipotézis kiértékelésében. A kérdőívre nevet nem kellett feltüntetni, az adatok szigorúan statisztikai szinten lettek feldolgozva.

A második részben harminc szituáció szerepelt, egyenlően elosztva az általunk választott három dimenzió (*Párválasztás-Utódnevezés-Utódgondozás, Karrier ill. anyagi háttér építése és Interperszonális kapcsolatok*) mentén. A résztvevők a helyzeteket érzelmi töltet és intenzitás alapján osztályozták egy -6tól +6ig terjedő skálán. A mínusz-plusz előjel az érzelmi töltetre vonatkozik (negatív = kellemetlen, pozitív = kellemes), a 0tól 6ig terjedő értékek az érzelmi intenzitásra vonatkoznak (0= semleges, 6 = rendkívül erős).Következő lépésként a résztvevőknek be kellett jelölniük azon szituációkat amelyeket átéltek. Végül értékelniük kellett saját bevallásuk szerint mennyire tudtak őszintén osztályozni és mennyire élték bele magukat az adott történésekbe.

II. 3. Vizsgálati eszközök

Az első lépésben felhasznált kérdőív tizennyolc kérdésből áll amelyek olyan személyes adatokra vonatkoznak mint például: nem, születési dátum, iskolázottság, vallás, szociális státusz, családi helyzet, stb.

A második lépésben szereplő harminc szituációt egy általános emberi életút történéseiből választottuk ki. Ennek megszerkesztésekkor nyolc különböző korosztályú résztvevő által megírt élettörténetet vettünk alapul. Ezekben a történetekben saját bevallásuk alapján fontosnak vélt eseményeket tüntették fel a születéstől a halálig.

A mintegy harminc életesemény a párválasztásra, karrierre és interperszonális kapcsolatokra vonatkozik.

II. 4. Résztvevők

Vizsgálati mintát képező 65 személyt négy életkori csoportba soroltuk:

I csoport: 1991-1981,

II csoport: 1980-1971,

III csoport: 1970-1961,

IV csoport: 1960-1929.

Az 1.1 –es táblázatban szereplő adatok a korcsoportok szerinti gyakorisági és százalékos eloszlást mutatják:

Csoportok	Létszám	Százalékos eloszlás
I	21	32,3%
II	15	23,1%
III	10	15,4%
IV	19	29,2%
Összesen:	65	100%

1.1 táblázat: Az összlétszám eloszlása a csoportok között

A résztvevők között nagyobb arányban szerepeltek a nők (66,2 %), mint a férfiak (33,8 %).

Csoportok	Nők		Férfiak		Összesen	
	N	%	N	%	N	%
I	13	61,9%	8	38,1%	21	100%
II	11	73,3%	4	26,7%	15	100%
III	8	80%	2	20%	10	100%
IV	11	57,9%	8	42,1%	19	100%
Összesen	43		22		65	

1.2 táblázat: Nemek eloszlása a korcsoportokon belül

II. 5. Az adatok feldolgozása

Az életesemények a fajfenntartás, karrier és interperszonális kapcsolatok dimenziókhöz való tartozását a a belső validitás kivizsgálásával ellenőriztük. Eszerint a Fajfenntartás dimenzióba sorolt kijelentések $r = 0.717$ Cronbach alpha értéket eredményeznek. Ehhez hasonló értéket találtunk a Karrier dimenzió esetén is. Az Interperszonális kapcsolatok dimenzió belső validitása 0,534-ről 0,615-re emelhető a 12. és 15. Tételek kihagyásával. Ezt indokolja ezen tételek pozitív vagy negative érzelmi töltetére vonatkozó ítéletek megoszlása is. A dimenziókhöz társítható 10 kijelentés az érzelmi intenzitás és érzelmi töltet skálákon értékelhető. Minden egyes szituációnak meghatároztunk egy, a dimenzió javára való töltetet. Elvart értékeink és a résztvevők által meghatározott értékek hasonlóságától függ, hogy az adott kijelentés pontozása segíti-e a dimenziók előnyére szolgáló motivációs mintázatot, vagy éppen ellenkezőleg, gátolja azt. Az 1.3 táblázatban a kapott értékeket vetjük össze az általunk elvart értékekkel. A kapott értékek esetében azokat az előjeleket írjuk be, amelyek nagyobb százalékban fordultak

elő a résztvevők válaszaiban. Az előjel előfordulási százalékát is feltüntettük a résztvevők válaszaiban, ezeket az értékeket kerekítettük 0,5- től felfele, 0,4- től lefele.

Érték	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Várt	-	+	-	-	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	-
Kapott	-	+	-	-	+	-	+	-	+	+	-	+	+	+	-
	71	95	69	86	97	72	86	80	91	91	82	48	94	97	63
Érték	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Várt	+	+	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	-	+	-
Kapott	+	+	-	-	+	+	+	+	-	-	-	+	-	+	-
	95	94	91	90	86	91	92	95	88	51	97	89	88	63	94

1.3. táblázat: Az események érzelmi töltetének elvárt és kapott értékek előjele, és az értékelések egységességének százalékos mutatói

Amint az 1.3 ábrából is kiolvasható, néhány tételt leszámítva elvárt értékeink megegyeznek a résztvevők által megadott értékekkel, tehát az érzelmi töltetet tekinthetjük a dimenziók szemszögéből hasznosnak és relevánsnak.

A dimenziókhöz tartozó tételekre adott érzelmi intenzitás pontértékek átlagolása a fajfenntartás, a karrier és az interperszonális kapcsolatok összesítő változóját eredményezi.

Feltevésünk szerint a legnagyobb intenzitású érzelmek a párválasztás-utódnemzés-utódgondozás kategóriához tartoznak. Az itemeknek az érzelmi intenzitás skálán mutatott átlagait és a szórás értékeit az 1.4 táblázat mutatja be.

Dimenziók	Átlag	Szórás
Párválasztás-utódnemzés-utódgondozás	4,77	0,799
Karrier-anyagi háttér biztosítása	3,81	0,980
Interperszonális kapcsolatok	3,52	0,772

1.4.táblázat: A érzelmi intenzitás értékeinek átlaga és szórása a dimenziók szerint

Páros t próbát végezve az összesített pontszámokon megállapítottuk, hogy a dimenziók közti különbség minden esetben szignifikáns. Az élen a párválasztás-utódnemzés-utódgondozás dimenziója jár, utána a karrier-anyagi háttér kategóriája és végül az interperszonális kapcsolatok (lásd 1.5. táblázat).

Dimenziók összehasonlítása	t érték	Szignifikanciaszint
Párválasztás – Karrier	8,922	p< 0,001
Párválasztás - Interperszonális kapcsolatok	10,946	p< 0,001
Karrier - Interperszonális kapcsolatok	2,718	p< 0,005

1.5. táblázat: A különböző dimenziók érzelmi intenzitásának különbségei

A fajfentartáshoz kötődő események kapcsán átélt érzelmek valamennyi életkori csoportban a legintenzívebbnek mutatkoztak (lásd 1.6. és 1.7. táblázat).

Életkori csoportok	Párosítások	Átlag	Szórás
I	Párválasztás-utódnemzés-utódgondozás	4,66	0,884
	Karrier-anyagi háttér biztosítása	3,88	0,935
	Interperszonális kapcsolatok	3,77	0,767
II	Párválasztás-utódnemzés-utódgondozás	4,73	0,504
	Karrier-anyagi háttér biztosítása	3,53	0,897
	Interperszonális kapcsolatok	3,39	0,799
III	Párválasztás-utódnemzés-utódgondozás	4,73	0,801
	Karrier-anyagi háttér biztosítása	3,59	1,010
	Interperszonális kapcsolatok	3,53	0,745
IV	Párválasztás-utódnemzés-utódgondozás	4,96	0,896
	Karrier-anyagi háttér biztosítása	4,07	1,066
	Interperszonális kapcsolatok	3,36	0,761

1.6. táblázat: A különböző dimenziók érzelmi intenzitásának átlaga és szórása a különböző korcsoportokban

Az Interperszonális kapcsolatok dimenziójában az életkor növekedésével együtt az érzelmi intenzitás átlaga enyhén csökken, ezzel szemben a Párválasztás-utódnemzés-utódgondozás kategóriájához tartozó átlag nő.

Életkori csoportok	Dimenziók	t érték	Szignifikancia-szint
I	Párválasztás-Karrier	3,193	p< 0,001
	Párválasztás-Interperszonális kapcsolatok	3,637	p< 0,001
	Karrier-Interperszonális kapcsolatok	0,535	Nem szign.
II	Párválasztás-Karrier	6,325	p< 0,001
	Párválasztás-Interperszonális kapcsolatok	7,140	p< 0,001
	Karrier-Interperszonális kapcsolatok	0,923	Nem szign.
III	Párválasztás-Karrier	3,832	p< 0,001
	Párválasztás-Interperszonális kapcsolatok	5,555	p< 0,001
	Karrier-Interperszonális kapcsolatok	0,203	Nem szign.
IV	Párválasztás-Karrier	6,763	p< 0,001
	Párválasztás-Interperszonális kapcsolatok	8,464	p< 0,001
	Karrier-Interperszonális kapcsolatok	4,027	p< 0,001

1.7. táblázat: A különböző dimenziók érzelmi intenzitásának különbségei az életkori csoportok szerint

Csoportokra lebontva a szignifikancia szint a karrier, anyagi háttér ill. az interperszonális kapcsolatok esetén csak a IV. csoportnál mutat szignifikáns különbséget, (ebbe a csoportba tartoznak az 1960-1929 között született résztvevők). A Párválasztás-utódnemzés-utódgondozás kategóriája minden csoportban és minden fajta párosításban a többi dimenzióval szignifikáns különbséget mutat. Az 1.7 ábrán a dimenziók összehasonlítása szerepel csoportokra való lebontás esetén.

A vizsgálati minta nemek szerint történő felosztása azt mutatja, hogy eltekintve attól, hogy a nőknél a *Karrier*, *anyagi háttér* és az *Interperszonális kapcsolatok* dimenziói esetén az érzelmi intenzitás nem különbözik szignifikánsan, minden más esetben a teljes mintán is kimutatható különbségek észlelhetőek (lásd 1.8 táblázat).

Nem	Párosítások	t érték	Szignifikanciaszint
Férfi	Párválasztás-Karrier	5,974	p< 0,001
	Párválasztás-Interperszonális kapcsolatok	7,605	p< 0,001
	Karrier-Interperszonális kapcsolatok	2,832	p< 0,005
Nő	Párválasztás-Karrier	6,844	p< 0,001
	Párválasztás-Interperszonális kapcsolatok	8,146	p< 0,001
	Karrier-Interperszonális kapcsolatok	1,615	Nem szign.

1.8. táblázat. A különböző dimenziók érzelmi intenzitásának különbségei nemek szerint

Úgy tűnik tehát, hogy életkortól és nemtől függetlenül a legintenzívebb érzelmek azokhoz az életeseményekhez kapcsolódnak, amelyek a párválasztás-utódnemzés-utódgondozás dimenzióba sorolhatóak.

II. 6. Következtetések

Adataink feldolgozása során bebizonyosodott, hogy akármelyik általunk felvett változó mentén (jelen esetben nem és születési év) vizsgálva a résztvevők szerint meghatározott legintenzívebb érzelmek a *Párválasztás-utódnemzés-utódgondozás* dimenziójához tartoznak. Ezt követi a *Karrier*, *anyagi háttér* kategóriája és végül az *Interperszonális kapcsolatok*. Az utóbbi két dimenzió közötti különbség, mint kiderült nem minden esetben szignifikáns. Hipotézisünket elfogadottnak tekintjük és Tomkins elméletéből kiindulva (az affektus mint elsődleges motivációs rendszer) kijelenthetjük, hogy érzelmeink a fajfenttartás függvényében, annak érdekében motiválnak minket.

Evolúciós szemszögből nézve tehát a természetes szelekció során azok az érzelmek maradtak fenn, amelyek génjeink továbbítását támogatják. Ha ezek a motivációs mechanizmusok nem léteznének, joggal feltételezhetnénk, hogy fajunk

gyökeresen másképpen fejlődött volna, ha egyáltalán kifejlődött volna. A szignifikáns különbség a többi dimenzióhoz képest mutatja, hogy jóval fontosabbak ezek az érzelmek, motivációs folyamatok, mint a többi kategóriához tartozók. Továbbá megfigyelhető, hogy a fajfenttarás, géntovábbítás dimenziójához tartozó érzelmek az életkor növekedésével egyre intenzívebbé válnak. Ez magyarázható szervezetünk szexuális fejlődésével, ill. a szaporodásra való rákészültséggel.

II. 7. A kutatás korlátai és továbbfejlesztési lehetőségek

Jelen kutatás keretein belül relatív kevés változó mentén vizsgáltuk a fajfenttartáshoz kapcsolódó érzelmek intenzitását. Fontos lenne, hogy a vizsgálatunk során használt kérdőívben szereplő változók mindegyike mentén elemezzük az adatokat, annak érdekében, hogy teljesebb képet kapjunk hipotézisünk magyarázatára.

Eredményeink megbízhatóságát növelné, ha több résztvevőt vonnánk be a kutatásba, így egy nagyobb adatbázis esetén kisebb lenne annak esélye, hogy hipotézisünk „véletlenül” igazolódott be.

Fontosnak tartjuk mindemellett az életesemények sorozatának kibővítését is.

Irodalomjegyzék

- Atkinson és Hilgard (2005). *Pszichológia*. Osiris kiadó, Budapest
- Berezkei, T. (2005). Az evolúciósan értelmezett ember. *Magyar Tudomány* 166: 1355-1365.
- Bernáth, L. és Révész, Gy. (2002). *A pszichológia alapjai*. Tetria kiadó, Budapest
- Csányi, V. (1994). *Etológia*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- Carver, C. és Scheier, M. (2006). *Személyiségpszichológia*. Osiris kiadó, Budapest
- Dawkins, R (1989). *The Selfish gene*. Oxroford University Press, New York
- Oatley, K. és Jenkins, J. (2001). *Érzelmek*. Osiris kiadó, Budapest
- Izard, E.(2002). Emotion processes in normal and abnormal development and preventive intervention. *Development and Psychopathology*, 14, 761–787
- Groves, P & Rebec, G (1992). *Introduction to Biological Psychology*. Wm. C. Brown Publishers, Dubuque
- Pléh, Cs. , Csányi, V.és Berezkei, T. (2001). *Lélek és evolúció*. Osiris kiadó, Budapest
- Mesquita, B. & Walker, R. (2003). Cultural differences in emotions: a context for interpreting emotional experiences. *Behaviour Research and Therapy*, 41, 777–793
- Tomkins S. (2008). *Affect, Imagery, Consciousness*. Springer Publishing Company, New York

Függelék

1. Kérdőív (magyar)

1. Neme	1. Férfi	2. Nő

2. Születési éve:

3. Ön hol töltötte a gyerekkorát 14 éves koráig?

1. Falu	2. Város

4. Mi az Ön családi állapota?

1. Nőtlen, hajadon	2. Házass	3. Élettársal él	4. Elvált	5. Özvegy

5. Hány tartós kapcsolata volt eddig?

6. Ha kapcsolatban él, mióta tart?

7. Hány gyereke van?

8. Mi az Ön utolsó befejezett iskolája?

1. Nincs semmi iskolázottsága	6. Középiskola teljesen (9 – 12 osztály)
2. Elemi (1- 4 osztály)	7. Posztliceális vagy mesteriskola
3. Általános iskola (5 – 8 osztály)	8. Főiskola
4. Szakiskola/ inasiskola vagy hasonló	9. Egyetem
5. Középiskola első fele (9 - 10 osztály)	10. Egyetem utáni (posztgraduális)

9. Mi az Ön vallása?

1. Ortodox	6. Izraelita
2. Görög-katolikus	7. Nincs, nem voltam megkeresztelve
3. Római-katolikus	8. Más. Mi?
4. Protestáns (református, unitárius, evangélikus)	98. NT
5. Neoprotestáns (Jehova tanúi, Adventisták, stb...)	99. NV

10. Van Önnek munkahelye/ dolgozik Ön jelenleg?

Igen	Nem
1	2

Ha nem dolgozik, akkor:**11. Ön jelenleg...?**

Nyugdíjas	Betegnyugdíjas	Háztartásbeli	Munkanélküli	Tanuló/diák	Más?

12. Mi a foglalkozása?

13. Ha jelenleg dolgozik, hányadik állása a mostani, és mióta dolgozik itt?	

14. Mi az Ön által legfontosabbnak tartott célja jelenleg?	

15. Van testvére? Ha igen, hány?	

16. Ha van testvére, hányuk alapított családot?	

17. Az Ön szülei elváltak?	

18. A kérdőív adatait statisztikai módszerekkel dolgozzuk fel névtelenül. Meg tudja mondani, hogy az Ön háztartása az alábbi kategóriák közül melyikbe esik bele?

1. kevesebb mint 200 RON	8. 1400 – 1600 RON	15. 2800 – 3000 RON
2. 200 – 400 RON	9. 1600 – 1800 RON	16. 3000 – 4000 RON
3. 400 – 600 RON	10. 1800 – 2000 RON	17. 4000 – 5000 RON
4. 600 – 800 RON	11. 2000 – 2200 RON	18. 5000 – 7000 RON
5. 800 – 1000 RON	12. 2200 – 2400 RON	20. 7000 – 10000 RON
6. 1000 – 1200 RON	13. 2400 – 2600 RON	21. 10000 RON fölött
7. 1200 – 1400 RON	14. 2600 – 2800 RON	

2. Kísérleti lap (magyar)

Osztályozza az alábbi helyzeteket, történéseket -6 -tól 6 -ig érzelmi intenzitásuk alapján (milyen erős érzelmi hatás jelentkezik az adott szituációban Ön szerint). Mínusz előjelet tegyen a számok elé, ha úgy gondolja, hogy a megjelenő érzelmek negatív töltetűek (kellemetlenek), és hagyja őket pozitívan, ha pozitívak a hozzá tulajdonított érzelmek (kellemesek). Kérjük írja a mondatok után azt a számot (szükség szerint negatív előjellel), amely Ön szerint a legpontosabban írja le az adott eseményhez tartozó érzelmet.

Próbálja meg magát beleélni az adott helyzetekbe.

- (-) 6 : Rendkívül erős
- (-) 5 : Nagyon erős
- (-) 4 : Erős
- (-) 3 : Gyenge
- (-) 2 : Nagyon gyenge
- (-) 1 : Rendkívül gyenge
- 0 : Semleges

1. Az óvodában barátkozni próbál, de nem veszik figyelembe.
2. Első szerelem.
3. Csúfolják a nagyobbak az iskolában.
4. Első szerelmi csalódás.
5. Új barát megismerése.
6. Fizikailag bántalmazzák az iskolában.
7. Iskolai tevékenységeken belül megválasztják vezető pozícióba.
8. Rágalmazás éri, amire nem tud visszavágni.
9. Első nemi aktus.
10. Kivételes titkokat bíznak önre a barátai.

11. Sikertelenül vizsgázik.
12. Elköltözik szüleitől.
13. Első munkahely megszerzése.
14. Első komoly kapcsolat.
15. Tudomására jut, hogy néhányan rossz embernek tartják.
16. Stabil munkahely megszerzése.
17. Házasság.
18. Lefokozzák munkahelyén.
19. Elveszti stabil munkahelyét.
20. Neves cégnél kap vezetői állást.
21. Első gyereke születése.
22. Második gyereke születése.
23. Fizetésemelést kap.
24. Válás.
25. Rendszeresen túlórázik munkahelyén.
26. Szülők elvesztése.
27. Gyereke színvonalas iskolába való beiratása.
28. Cége csődbe megy.
29. Nyugdíjba vonul.
30. Unokája születik.

1. Kérjük karikázza be azokat a helyzeteket amelyeket már átélt.

2. Mennyire érezte Ön, hogy őszintén tudta osztályozni a fenti helyzeteket? Jelölje be válaszát egy 1-től 10-ig terjedő skálán, ahol az 1 az „egyáltalán nem”, a 10-es pedig a „teljes mértékben” értéket veszi fel.

Dimenziókhöz tartozó történések (magyar-román azonos):

Párválasztás, utódnemzés, utódgondozás:

2, 4, 9, 14, 17, 21, 22, 24, 27, 30

Karrier, anyagi háttér biztosítása:

11, 13, 16, 18, 19, 20, 23, 25, 28, 29

Interperszonális kapcsolatok:

1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 15, 26

3. Kérdőív (román)

1. Sex	1. Masculin	2. Feminin

2. Data nasterii:

3. Mediul copilariei pana la 14 ani...

1. Rural	2. Urban

4. Statutul social

1. Necasatorit	2. Casatorit	3. Concubinaj	4. Divortat	5. Vaduv

5. Cate relatii serioasa ati avut pana acuma?	

6. Sunteti intr-o relatie, daca da, de cand tine?	

7. Cati copii aveti?	

8. Ultima scoala absolvita

1. Nimic	6. Liceala (avansata, clasele 9 – 12)
2. Scoala primara (clasele 1- 4)	7. Postliceala
3. Scoala generala (clasele 5 – 8)	8. Scoala superioara
4. Profesionala	9. Facultate
5. Liceala primara (clasele 9 - 10)	10. Masterat, doctorat

9. Religia dvs.

1. Ortodoxa	6. Izraelita
2. Greco-catolica	7. Nu am, n-am fost botezat.
3. Romano-catolica	8. Altceva
4. Protestanta	98. NS
5. Neoprotestanta	99. NR

10. Sunteti angajat?

Da	Nu
1	2

11. Daca nu, atunci...

Pensionar	La pensie de boala	Casnic	Somer	Elev/Student	Altceva

12. Profesia dvs.

13. Daca lucrati a Ha jelenleg dolgozik, hányadik állása a mostani, és mióta dolgozik itt?

14. Care este pe moment prioritatea Dvs. in viata?	

15. Aveti frati / surori? Daca da, cati?	

16. Daca aveti frati / surori cati dintre ei sunt familisti?	

17. Parintii Dvs. au divortat?	

18. Venitul lunar:

1. mai putin de 200 RON	8. 1400 – 1600 RON	15. 2800 – 3000 RON
2. 200 – 400 RON	9. 1600 – 1800 RON	16. 3000 – 4000 RON
3. 400 – 600 RON	10. 1800 – 2000 RON	17. 4000 – 5000 RON
4. 600 – 800 RON	11. 2000 – 2200 RON	18. 5000 – 7000 RON
5. 800 – 1000 RON	12. 2200 – 2400 RON	20. 7000 – 10000 RON
6. 1000 – 1200 RON	13. 2400 – 2600 RON	21. peste 10000 RON
7. 1200 – 1400 RON	14. 2600 – 2800 RON	

4. Kísérleti lap (román)

Notati urmatoarele situatii, intamplari cu valori cuprinse intre -6 si 6 dupa intensitatea incarcarii emotionale (dupa propria parere cat de intensa este incarcarea emotionala).

Folositi semnul minus daca emotia respectiva este negativa (neplacuta), si lasati semnul pozitiv daca emotia este una placuta. Va rugam sa treceti dupa propozitia numarul alocat cu semnul corespunzator.

Incercati sa va puneti in situatia data

(-) 6 : Extrem de puternic

(-) 5 : Foarte puternic

(-) 4 : Puternic

(-) 3 : Slab

(-) 2 : Foarte slab

(-) 1 : Nesemnificativ

0 : Neutru

1. In gradinita incercati sa va faceti prieteni , dar nu va baga nimeni in seama.

2. Prima iubire.

3. Sunteti bataia de joc a celor mai mari.

4. Prima deceptie in dragoste.

5. Aparitia unui nou prieten.

6. Agresarea fizica in scoala.

7. In timpul activitatii scolare sunteti desemnat intr-o functie de lider.

8. Nu aveti raspunsuri la acuzatii calomioase.

9. Primul act sexual.

10. Va sunt incredintate secrete intime de catre prieteni.

11.Examen picat.

12. Se muta din casa parintasca.

13. Obținerea primului job.
14. Prima relație serioasă.
15. Aflați că unii vă consideră o persoană rea .
16. Obținerea unui job stabil.
17. Casatorie.
18. Sunteți degradat în funcție la locul de muncă.
19. Pierdeți locul de muncă stabil.
20. Obținerea unui post de conducere într-o firmă renumită.
21. Nașterea primului copil.
22. Nașterea celui de al doilea copil.
23. Mărire de salariu.
24. Divorț.
25. Ore suplimentare frecvente la serviciu.
26. Pierderea părinților.
27. Înscrierea copilului într-o unitate de învățământ renumită.
28. Firma Dvs. da faliment.
29. Ieșirea la pensie.
30. Nașterea nepotului.

1. Vă rugăm să încercați variantele tratate personal.

2. Cât de sincere credeți că au fost punctajele Dvs. date la situațiile de mai sus ?

Să notați pe o scară de la 1 la 10, 1 fiind nesemnificativ, 10 fiind foarte sincer.